

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

		мұсылмандары және Екінші дүниежүзілік соғыс	
1260.	Новикова А. Г.	«Боевая деятельность партизан-казахстанцев Освейской партизанской бригады им. М.В. Фрунзе Витебской области БССР (1942-1944 гг.)»	5398
1261.	Тұрғынбай Е. М.	Тектінің тұяғы (майдангер Әлім Алмат хақында)	5401
1262.	Тайтолеуов А. Б.	Герой Советского Союза из Семипалатинской области	5405
1263.	Шуберт А. А.	Боевой путь Кучеренко Николая Петровича: от Акмолинска до Тулы	5408

СЕКЦИЯ 9
ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАР
ЖУРНАЛИСТИКА И СОЦИАЛЬНЫЕ НАУКИ

9.1- секция
ПОСТСЕКУЛЯРЛЫҚ ӘЛЕМДЕГІ ДІН: ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР,
ШЕКАРАЛАР ЖӘНЕ СЫН-ҚАТЕРЛЕР
РЕЛИГИЯ В ПОСТСЕКУЛЯРНОМ ОБЩЕСТВЕ: ВЫЗОВЫ, ГРАНИЦЫ,
НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ

1264.	Абайқызы Ақтоты	Эрих Фроммның дін психологиясы	5560
1265.	Алибек Алия Бауыржанқызы	Қазақстанның әлеуметтік желілеріндегі психологиялық және рухани емшіліктің қалыптасуы	5564
1266.	Албагачиева Луиза Багаудиновна	Неоязычество в современном обществе: формы, виды возрождения	5568
1267.	Аманжолов Ансар Жанатулы	Проявление образа иисуса христа в маркетинге и интернет-юморе (мем-культуре)	5572
1268.	Әкімбай Айымжан Құдайбергенқызы	Діни ритуалдардың қоғамдағы рөлі	5576
1269.	Бейсенбай Райхан Жарқынбекқызы	Қазақстандағы мұсылман қыздары: қоғамдық пікір және құқықтық мәртебе	5579
1270.	Бидолда Жайқал Болатбекқызы	Оңалту және дерадикализация жұмыстарының халықаралық тәжірибелеріне шолу	5583
1271.	Демесінов Асылжан Алдамбергенұлы	Сенуші адамдарға психологиялық кеңес берудің ерекшеліктері	5588
1272.	Жубанышева Ардақ Талғатқызы	Жеке тұлғаның радикалдану процесін анықтау критерийлері	5593

1273.	Жусупов Санжар Муратулы	Религиозные онлайн-проповеди и психология убеждения: основные методы воздействия	5596
1274.	Ибадуллаева Ақниет Абдуалиқызы	Қасиетті құпиялардың теологиялық психологиялық аспектілері	5599
1275.	Ізбасқан Айдана Арапбайқызы	Діни бірегейлік және жаһандану	5603
1276.	Иманханов Азамат Иманханұлы	Исследование взаимосвязи религиозности и свойств темперамента личности: на основе методики пятифакторного анализа	5607
1277.	Қаржауова Майра Бауыржанқызы	Радикалды діни ағымдардың теориялық-әдіснамалық негіздері	5612
1278.	Орынтай Ади Оразбайұлы	Аспекты деструктивных культов в компьютерной игре «Cult of the lamb»	5616
1279.	Рамазан Інжу Болатқызы	Ислам шариғатындағы тұлға концепциясы: құран негіздері мен ғылыми тұжырымдар	5620
1280.	Самен Көркем Болатқызы	Цифрлық дәуірдегі діни құндылықтардың трансформациясы	5624
1281.	Шайзада Ақерке Асхатқызы	Гендерлік зерттеулердің дінтану саласындағы рөлі: қазақ қоғамындағы руханилықтың трансформациясы	5629

9.2 - секция

ҚОҒАМ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТ: ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ ОБЩЕСТВО И КУЛЬТУРА: ФИЛОСОФСКИЙ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

1282.	Абдиканова Дарина Куанышевна	Симулякр как продуктивная сила: Делёзовская критика платонизма	5632
1283.	Абитай Бейбарыс Рахымжанұлы	XX ғасырдағы қазақ ойшылдарының рухани жаңғыру мен еркіндікке қатысты философиялық ұстанымдары	5635
1284.	Алимхан Айбота Маратқызы Нукешова Диана Талгатқызы	Балаларға арналған философия:цифрландырылған заманда	5640
1285.	Атымтай Даяна Нурланқызы	Гётенің поэзиясындағы сопылық мотивтер: исламдық мистиканың батыс ойына ықпалы	5645

1286.	Байгулина Амина Акановна	Қазақ ғылымы: Қ.Сәтпаев пен Е.Бөкетов	5649
1287.	Бекботаев Сырлыбек Қуатбекұлы	«Қара жер»: таңба мен қазба жад	5653
1288.	Жақсылық Ботағоз Жарылқасынқызы	Мұзарап Жүсіпұлының күйшілік өнері және қазақ мәдениетіндегі орны	5658
1289.	Жанатқызы Ұлпан	Стоицизмнің қазіргі заманғы адамға пайдасы бар ма?!	5561
1290.	Жаркенов Ұлан Берікұлы	Қазақ философиясындағы мақал-мәтелдің орны	5664
1291.	Жолдасбаева Ақнұр Райымдекқызы	Конфуцийшілдіктегі адам, қоғам және табиғат арасындағы қарым-қатынастарды үйлестіру мәселесі туралы	5667
1292.	Зулхарова Асел	Өнер философиясындағы рухани ізденістер	5670
1293.	Калиева Айя Айбекқызы	«Страх» в философии Сёрена Кьеркегора	5673
1294.	Каменов Бекзат Расулович	Қазақ дүниетанымына тәңіріліктен енген түсініктер	5677
1295.	Капаева Аида	Қазақстандағы театр өнері дамуының кейбір тенденциялары	5681
1296.	Капсеметова Назира Канатовна	Қазақ философиясындағы адам және рухани құндылықтар	5684
1297.	Керімбай Әлихан Санжарұлы	Қоғам және философия: философиялық идеялардың қоғам дамуына ықпалы	5687
1298.	Кунтупова Аяулым Маратқызы	Қоғам және мәдениет: қазіргі қоғамның жастардың рухани құндылығымен байланысты кейбір мәселелеріне философиялық және мәдени талдау	5690
1299.	Қали Тоғжан Қахарманқызы	Эстраданың бұқаралық мәдениеттің феномені ретінде қоғамға әсері	5694
1300.	Қанапина Арайлым Жанғалықызы	Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының рухани мұрасы	5697
1301.	Құрас Бақытгүл Қанатқызы	Сұлулық ұғымының тарихи эволюциясы	5699
1302.	Рахимғалиева Айзат Ерболатқызы	Жасанды интеллект және мораль	5702
1303.	Серік Айгерім Азаматқызы	Шәкәрімнің адамның өмірлік бағдарларының мәні туралы экзистенциалды ой толғауы	5705
1304.	Тілеуғабыл Назерке Ерболатқызы	Жоғары білім саласындағы экзистенциалдық дағдарыстарды еңсерудегі философияның ықпалы	5709
1305.	Шәді Қарақат Қайратқызы	Суфизмдегі әйелдер тарихы: раба аль-адавияның мұрасы және оның ізбасарлары	5714

9.3 – секция

ЗАМАНАУИ ҚОҒАМ: ӘЛЕУМЕТТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ СОВРЕМЕННОЕ ОБЩЕСТВО: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

1306.	Мамежан Гүлназ Асылзадақызы	Теоретико - методологические основы исследования бренда в семейном бизнесе	5718
1307.	Серікбай Дархан Шымкентбайұлы	Оңтүстік Қазақстан имиджі: тарихи, мәдени және экономикалық аспектілер	5721
1308.	Дүйсенбек Алмаз Асқарұлы Өмірзақ Ақнұр Бауыржанқызы	Әлеуметтік желілердің ойлау қабілеті мен сөйлеу тіліне әсері	5725
1309.	Орынбаева Аруна Маратовна	Диффузия западной культуры в молодежную среду	5730
1310.	Меделханқызы Ақзада	Донорлық әлеуметтік құбылысы: даму шарттары және факторлары	5734
1311.	Мазненко Валерия Максимовна	Отношение современной молодёжи к эзотерическим практикам	5736
1312.	Кукешева Алтынай Ермекбаевна	Восприятие обучающимися онлайн обучения (по результатам онлайн опроса)	5741
1313.	Кожаметова Аружан Азаматовна	Финансовая грамотность студентов Казахстана	5744
1314.	Казиханова Зура Ерлановна	Социальные ценности современной казахстанской молодежи	5748
1315.	Уразбаева Асия Аманжолқызы	Социальная проблема как поле конфликта: кейс закона о семейном насилии в РК	5752
1316.	Төребек Нұргүл Маратқызы	Әлеуметтік желілердің қазіргі қоғамдағы студент жастардың бірегейлігін қалыптастыруға әсері	5756
1317.	Раушанбекова Майра Талгатқызы	Жоғары білімді мамандардың эмиграциясы: қазақстандағы «ми ағыны» және оның әлеуметтік салдары	5760
1318.	Нұртай Гүлсайран	Қазақ тілінің цифрлық кеңістіктегі орны: әлеуметтанулық сауалнама нәтижелері	5764
1319.	Лесов Наурызбек Әспенұлы	Мектеп жасына дейінгі балаға арналған қазақстандық медиакеңістік: әлеуметтанулық зерттеу нәтижелері	5768
1320.	Көміртай Аружан Ержанқызы	Отбасын жоспарлау контекстіндегі әйелдердің әлеуметтік бірегейлігі: репродуктивті тәжірибенің әйелдің қоғамдағы рөліне ықпалы	5772

1321.	Кенжетай Шолпан Үсенқызы	Халықаралық фриланс тәжірибесі: тенденциялар және онлайн мамандықтар	5776
1322.	Галымжанова Аружан Бауржанқызы	Қазақстандағы паралимпиадалық спортты дамытудың әлеуметтік детерминанттары	5779
1323.	Карим Аулиехан Казбекулы	Религиозная идентичность и цифровая модернизация: институциональные аспекты	5782
1324.	Алиев Марат Мухтарович	Memory studies как исследовательская парадигма в изучении памяти и мнемонических конфликтов	5785
1325.	Балықбаева Ардақ Шәкірқызы	ҚР моно қалаларының демографиялық даму болжамы	5788
1326.	Өтеғали Дулат Болатұлы	Платформалық жұмыспен қамтудың әлеуметтанулық мәселелері	5792
1327.	Иманқұл Ақнұр Бексұлтанқызы	Отбасы-неке қарым-қатынастарына жаңа ұстаным: білім деңгейіндегі және отбасындағы міндеттерді бөлудегі гендерлік теңсіздік призмасында талдау	5795
1328.	Душманов Даниэль Тулегенович	Цифровые сообщества и женщины- тестировщики: гендер и идентичность	5798
1329.	Дінмұхаммед Дильназ	Репродуктивті мінез-құлық: саяси және мәдени конструкциясы	5802
1330.	Акатаев Азамат Абылович	Пространственная статистика в прогнозировании электорального поведения населения на основе данных GPS	5806

9.4 – СЕКЦИЯ

XXI ҒАСЫРДАҒЫ ЖАСТАР ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ ҒЫЛЫМЫ МОЛОДЕЖЬ И ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ НАУКА В XXI ВЕКЕ

1331.	Адильхан Адина Нұртайқызы Алдашева Амира Маратовна	Роль скуки в личностном росте: как скуку можно перенаправить от аддикций к самоактуализации	5809
1332.	Аланбаев Алан Болатұлы Жантемирова Аяулым Еркиновна	Мультитаскинг в цифровой среде: информационная перегрузка и когнитивное истощение	5814
1333.	Болатбекқызы Төреқыз	К-поп жанкүйерлерінің психологиясы: әлемдік феноменнің жастар санасына әсері	5816
1334.	Дуйсембаева Сабина Жаслановна	Телефон қолдану уақыты мен стресс деңгейінің өзара байланысы	5819
1335.	Егимбаева Айнагуль Сериккалиевна	Исследование особенностей совладающего поведения родителей имеющих детей с особыми образовательными потребностями	5822
1336.	Ертукешова Гулия	Психологиялық әл-ауқат ұғымының мәні	5828
1337.	Жақсығұлова Зухра	Білім алушылардың аутоагрессивті	5832

	Бірлікқызы	мінез-құлқын зерттеудің теориялық - әдіснамалық негіздері	
1338.	Жоламан Диана Болатқызы Қадырыса Айшабибі Рахметқызы	Жеткіншектерде кездесетін агрессивті мінез-құлық пен қатыгездіктің психологиялық себептері	5836
1339.	Каримова Еркежан Сайлауқызы	Социально- психологическая адаптация молодежи – выпускников из детских учреждений	5840
1340.	Кунаков Ануар Серикович	Молодые мигранты: травма, разлука и психологическое здоровье	5843
1341.	Қожахметова Динара Тлеужанқызы	Тәуелділікті емдеудің 12 қадамдық оңалту бағдарламасы	5848
1342.	Қонысбай Фатима Ерболқызы	Когнитивті психология және тіл	5853
1343.	Абилбеков Акниет Нурболатович	Кванттық психология: сананың кванттық механика тұрғысынан зерттелуі	5857
1344.	Серікқызы Мөлдір Туякова Улбосын Жүсіповна	Білім беру жүйесінде сараптамалық қызметті жүзеге асыру	5861
1345.	Шакеева Алима Бериковна	Мектеп жасына дейінгі балалардың эмоционалды саласына әлеуметтік медиа ықпалы	5863
1346.	Масуадин Мөлдір	Психология мамандығында оқитын және басқа мамандықтағы студенттердің инфантильділік деңгейін зерттеу	5866
1347.	Мұқашева Ардагүл Болатбекқызы	Цифрлық дәуірдегі психологиялық сауаттылық және оның студенттердің эмоционалды тұрақтылығын дамытуға әсері	5870
1348.	Мырзақасым Айзада Есілбекқызы	Жеткіншектердегі суицидтік мінез-құлықтың алдын алу бойынша шетелдік тәжірибелерге шолу	5873
1349.	Нусупкүл Әнел Қуатбекқызы	Жеткіншектердегі мазасыздықтың ерекшеліктері	5876
1350.	Нұршабек Панар Азаматқызы	«Ер Төстіктегі» архетиптік кейіпкерлер: юнгтың теориясы тұрғысынан талдау	5879
1351.	Рустамханова Тахмина Сухрабовна	Болашақ психологтардың оқу іс-әрекетіндегі үлгерімі мен эмоционалды интеллект арасындағы байланыс	5884
1352.	Сарина Амина Саидовна	Тіл және нейропсихология	5887
1353.	Шайманов Даулет Ерганатович	Связь между личностными характеристиками и приверженностью в религии ислам	5892
1354.	Секербаева Зарина Тимуровна	Психологические аспекты отношения и вовлеченности казахстанской молодежи в видеоигры	5896
1355.	Смагулова Нұрай Ануарқызы	Перфекционизмнің аутоиммунды аурулармен байланысы	5901
1356.	Тигран Ислана	«How childhood trauma affects us as	5904

		adults»	
1357.	Сулейменова Гульжазира Тажмагамбетовна Абдракышова Акерке Оралбаевна	Аутистік спектрдің бұзылыстары бар балаларды психологиялық қолдау	5908
1358.	Тасжурекова Нурсая Ерлановна	Эмоционалдық күйдің шығармашылыққа әсері	5912
1359.	Боранбаева Жансая	«Отбасы» ұғымының ғылыми әдебиеттерде зерттелуі	5914
1360.	Юсупова Гузель Сериковна	Применение медитации в психотерапевтической практике психологов и психосоматологов	5918
1361.	Керимкулова Жансая	Влияние детско-родительских отношений на расстройство пищевого поведения	5923
1362.	Сулейменова Гульжазира Тажмагамбетовна Абияким Ақбота Ақылбайқызы	Аутистік спектрдің бұзылыстары бар балаларды тәрбиелеп отырған ата-аналарды психологиялық сүйемелдеу	5926
1363.	Тухашев Муслим Яхьяевич	Взаимосвязь уровня самодисциплины и удовлетворённости жизнью у студентов	5930
1364.	Ахмет Бота Базарбайқызы	Жасөспірім және өмірдің мәні	5935
1365.	Жолдықараева Алтынай Қанатқызы	Отбасылық тәрбие стилінің жеткіншектердің өз-өзіне сенімді болуына ықпалы	5938

9.5-секция. Заманауи әлеуметтік саясат пен әлеуметтік жұмыс
Современная социальная политика и социальная работа

1366.	Имангалиева Жанель Сержановна	Вызовы и проблемы в работе социальных работников во время чрезвычайных ситуаций	5942
1367.	Седунова Кристина Владимировна	Социально-психологическая адаптация выпускников детских домов	5945
1368.	Михайлова Дарья Анатольевна	Образ профессии «социальная работа» в средствах массовой информации Республики Казахстан	5949
1369.	Жусупова Дильназ Дулатовна	Мотивация профессиональной деятельности и уровень притязаний будущих социальных работников	5953
1370.	Аманкельды Чингиз Аскарұлы	Профессиональная пригодность и приспособляемость к профессии «Социальная работа»	5955
1371.	Сейтжанов Сабыржан Жарылкаганович	Перспективы, риски и возможности миграции в условиях города (на примере г.Астана)	5958

1372.	Аубакирова Аягоз Каиртаевна Адилбекова Толкын Алиевна	Социальная работа и цели устойчивого развития: литературный обзор	5961
1373.	Абдрахманова Сыргагул	Права на образование детей с нарушением слуха в Казахстане	5966
1374.	Болатова Ұлжан Мырзағалиқызы	Қазақстандағы ақпараттық қауіпсіздік және медиасауаттылық; БАҚ рөлі мен әлеуметтік саясат механизмдері	5970
1375.	Семенова Юлия Евгеньевна	Роль социальных работников в профилактике суицидального риска в медиа пространстве	5973
1376.	Сейтхан Гүлзат Жаңабайқызы	Әлеуметтік жұмыскер медициналық-санитариялық алғашқы көмек ұйымындағы мультидисциплинарлы топтың негізгі қатысушысы	5976
1377.	Саңғылбаева Ботагөз Ермекқызы	Жаңа туылған нәрестелерден бас тартқан әйелдердің мотивациясы мен әлеуметтік жағдайлары: перзентханадағы кейстерді талдау	5980
1378.	Дуйсенбаева Толқын Нурдиллақызы	Әлеуметтік жұмыстың тәжірибесінде арт-терапияны қолдану мүмкіндіктері	5985
1379.	Нұранова Данагүл Жандарбекқызы	Жетім балалармен және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалармен жұмыс істеудегі кейс-менеджмент	5988
1380.	Олжабай Аружан Қалдыбекқызы	Спорт мүгедектігі бар адамдардың өмірлік сценарийін өзгерту факторы ретінде	5992
1381.	Бейбітова Ләззат Арманқызы	Әлеуметтік қызметкерлердің қазақстандағы инклюзивті туризмді дамытудағы рөлі	5996
1382.	Сегізбаева Жанерке Маханбетқызы	Девиантты-мінез құлықты жасөспірімдермен әлеуметтік жұмыс	5999
1383.	Шекербек Айжан Сәбитқызы	Ядролық сынақтардан зардап шеккендерді әлеуметтік қорғау	6002
1384.	Алибекова Жанат Асылбекқызы	Көру қабілеті бұзылған балаларға әлеуметтік қолдау көрсету	6008
1385.	Аманбай Еркежан Әлібекқызы	Әлеуметтік жетімдікті еңсерудегі қабылдаушы ата-аналар мектебінің үлесі	6011

1386.	Ибрагим Аяулым Ерболқызы	Егде жастағы адамдарға күтім жасаудың кешенді тәсілі	6014
1387.	Ерғалиева Аяулым Ғалымжанқызы	Еріктілік – әлеуметтік жұмыстың ажырамас бөлігі	6017
1388.	Қыстаубай Карима Қуанышбекқызы	Адаптация студентов первого курса к обучению в вузе	6024
1389.	Исаева Мерей Сеилбековна	Социальное предпринимательство: от бизнеса к общественной трансформации на пути к устойчивому будущему	6029

9.6-секция

ЦИФРЛЫҚ ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ ҚОҒАММЕН БАЙЛАНЫС: ҚАЗІРГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ МЕН БІЛІМ БЕРУ АСПЕКТІЛЕРІ ЦИФРОВАЯ ЖУРНАЛИСТИКА И СВЯЗИ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ

1390.	Талапқанұлы Ераман	Спорт журналистерін даярлау: 2019–2024 жылдардағы медиа-зерттеулер және халықаралық тәжірибе	6033
1391.	Кайрат М. К.	Эволюция социальной рекламы в Казахстане: от плакатов к digital-форматам	6038
1392.	Орынбасар С.А.	Жасанды интеллект заманындағы digital - коммуникациялар	6042
1393.	Мурзағалиева А.Е.	Сегментация аудитории с помощью искусственного интеллекта	6048
1394.	Магзумова Ж. Н.	PR саласындағы жасанды интеллект	6053
1395.	Салимжан Д.Ж.	Кризисный digitalpr: как справиться с негативом в интернете	6057
1396.	Тұяқбай Ақнұр Айболқызы	PR-дың қазақ поэзиясының дамуына ықпалы	6062
1397.	Алиева А. Д. Рустемова М. М.	Жасанды интеллект және PR-дағы цифрлық технологиялар	6066
1398.	Дауитхан Көгершин	Әйел спортшыларына қатысты медиа репрезентациялар: гендерлік аспект	6069
1399.	Ерланова Еркежан Ерлановна	Tiktok және Instagram платформаларындағы спорттық контенттің ықпалы	6072

1400.	Иүсіп Нәрсә	Спорт журналисінің бейнесі: кәсіби дағдылар мен жаңа талаптар	6074
1401.	Кабылбекова Аяна Канатовна	Қазақ киносының имиджін қалыптастырудағы PR-дың рөлі	6076
1402.	Құдайберген Аяулым Мирханқызы	Қазақ театрын жандырудың PR стратегиялары: жаңа медиа құралдарының рөлі	6079
1403.	Құрманжан Айгер	Халықаралық спорт жарыстары және қазақтілді бақ-тың қатысуы	6081
1404.	Отынбай Аружан Абайқызы Куанышева Диамара Куанышевна	Спорттық шараларды әлемдік деңгейде ұйымдастырудағы PR-дың рөлі	6085
1405.	Халым Күзеухан	Әлеуметтік желілердегі спорт журналистикасы: артықшылықтары мен кемшіліктері	6090
1406.	Хуандаг Алемнур	Футбол матчтарының репортажы: журналистік шеберлік пен этика	6092

9.7-секция

Журналистиканың дамуы: дәстүр мен трансформация Развитие журналистики: традиции и трансформация

1407.	Тургазыева Дильназ Медетовна	Қазақстан телеарналарындағы сараптамалық бағдарламалардың жаһандық кезеңдегі даму тенденциясы	6097
1408.	Амантай Жұлдыз Ағыбайқызы	Әйел журналистердің қоғамдық-саяси қызметі: отандық және шетелдік тәжірибе	6101
1409.	Kussainova Adel	Comparison of crime programs on tv different countries	6104
1410.	Озенбаева Назым Тукибаевна	Журналистика путешествий: история возникновения и этапы становления	6107
1411.	Қабдрашев Біржан Жарқынұлы	Қарулы қақтығыс аймағындағы журналистің рөлі мен қауіпсіздігі: Ресей мен Украина жанжалы негізінде	6111
1412.	Akimbekova Dilyara	Practice – oriented approaches in teaching journalism: experience of universities in Poland and Kazakhstan	6114
1413.	Elubay Guldana	Interactive teaching methods in training future journalists: practices from Poland and Kazakhstan	6116

1414.	Ғаббас Г.Е.	Сұхбат алудың ерекшеліктері (Youtube әлеуметтік желісінің мысалы бойынша)	6120
1415.	Мулькаман Назерке	«Threads» жаңа әлеуметтік желісінде отандық және шетелдік бақ-тың белсенділігі: салыстырмалы контент-талдау	6125
1416.	Серикова К.Т.	Қазақстан мен Ресей байланысы: ақпараттық кеңістіктегі ықпалдастықты арттырудағы өзекті мәселелер	6128
1417.	Шанжархан Зейін Әмірханұлы	Интернет журналистика негіздері: трендтер, аудитория, платформалар	6133
1418.	Сәдуақас Шаттық Серікқалиқызы	Әлеуметтік медиадағы Edutainment Қазақстандағы танымдық контент жасаудың жаңа моделі	6137
1419.	Жамботырова Айнеля Ербулатовна	Цифрлық дәуірдегі жаңалық тарату: дәстүрлі телевизияның бәсекеге бейімделуі	6142
1420.	Жұмағали К.С.	«Хабар» телеарнасында ақпараттық саясатты көрсету ерекшеліктері мен проблемалары (2015–2024 жылдар бойынша)	6147
1421.	Асилбек Жансая Турсунқызы	Журналистер мен алгоритмдер: жасанды интеллектің редакциялық процестер мен аудиторияның сеніміне әсері	6149
1422.	Сұлтан Ажар	Имидж және бедел: жеке тұлғаларға арналған имидж қалыптастыру стратегиялары	6151
1423.	Бекен Алем Куатұлы	Жасанды интеллект және big data технологияларының цифрлық журналистикадағы рөлі	6154
1424.	Ахметова Дильназ	Қазіргі медиадағы трансформация	6156
1425.	Жарбосинова Акмарал Наурызбайқызы	Әлеуметтік медиаданың жаңа механизмдері, алгоритмдік сүзгілердің қоғамдық пікірге ықпалы	6159
1426.	Кенжеқара Әспет	Цифрлық медиадағы отандық pr және жарнама	6162

1427.	Алтай Іңкәр	Медиадағы манипуляция және оның қоғамға әсері	6164
1428.	Молдахметова Камила Қалдыбекқызы	Желтоқсан көтерілісінің тарихи маңызы мен саяси бағасы	6168
1429.	Бошанова Әсел Ербуланқызы	БАҚ-тағы медиа-инновациялардың дамуы	6169
1430.	Ментай Аяжан	Қазіргі журналистика: дәстүр сабақтастығы және трансформация жолдары	6173
1431.	Берік Д.Б.	Қазіргі тележурналистикадағы қазақ тілінің тілдік нормалары: жаңалықтарда қолданылу мәселелері	6176
1432.	Кеңшілікова Еркеназ Ғабитқызы	Журналистиканың дамуы: дәстүр мен трансформация	6181
1433.	Дәлкенқызы Перизат	Цифрлық трансформация және дәстүрлі БАҚ: қазақстандық медианың жаңа бағыты	6182
1434.	Манафья Шұғыла Бақытқызы	Салааралық журналистиканың даму үрдістері мен трансформациясы	6185
1435.	Байұзақ Ұлданай	Отандық мультфильмдердің тәрбиелік аспектілері	6189
1436.	Толкынбекова Дильназ	Киноаударма теориясы мен оның түрлері	6193
1437.	Ералханқызы Би-Фатима	Израиль-Палестина қақтығысы жағдайындағы бұқаралық ақпарат құралдарының қызметі	6194
1438.	Dildabek Gaini Ibragimova Akbota	Youtube as a second screen: the digital adaptation of kazakhstan tv channels	6198
1439.	Қожатай Аяжан	Сот журналистикасы: отандық және шетелдік тәжірибе	6202
1440.	Құрманалы Дариға Дәулетқызы	Цифрлы медиа мен дезинформацияның қоғамдық санаға әсері	6204
1441.	Марданманова Әмина	Телеертегілердің бала тәрбиесіне ықпалы	6208
1442.	Арғын Томирис Дамирқызы	Этикалық мәселелер және журналистиканың жауапкершілігі	6210

1443.	Одылова Мафтуна	Влияние цифровизации на распространение феминистского дискурса: социальные сети и онлайн-платформы	6214
1444.	Шардарбек Аружан	Фактчек жасау және оның маңызы	6219
1445.	Kussainova Adel	Image of journalists and tv hosts covering criminal topics on television	6223
1446.	Серікова Құралай	Қазақстан мен Ресей ынтымақтастығы: БАҚ перспективасына көзқарас	6229

9.8-секция

МЕДИА ЖӘНЕ БАСПА ИНДУСТРИЯСЫ: ЖАҢАНДЫҚ ТРЕНДТЕР МЕН ҰЛТТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕР

МЕДИА И ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ИНДУСТРИЯ: ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

1447.	Сансызбаев Н.Д.	Цифрлық дәуірдегі баспа: кітап шығару, оқу мәдениетін қалыптастырудағы мәселелер	6232
1448.	Сугурова Салтанат Базарбаевна	Қазақстандағы ауыл шаруашылығындағы суды үнемдеудің БАҚ-тағы көрінісі	6234
1449.	Narzullayeva Mukhayyo Iftikhor qizi Allambergenova Perkhan Kudaybergenovna	Theory and practice in journalism education	6237
1450.	Джумахметов Жігер Мейрамбекұлы	Дизайн трендтерінің эволюциясы және олардың жарнама стратегияларына ықпалы	6240
1451.	Нұрайлым Байзакеш	Қазақтілді балалар басылымдары: қалыптасу тарихы мен даму болашағы	6243
1452.	Қуанышқызы Ақниет	Медиадағы тактильді дизайн: жаңа тіл	6246
1453.	Келесова Жұлдыз Бақытжановна	О некоторых тенденциях в книгоиздании переводной Зарубежной литературы на казахском языке	6248
1454.	Маличкина Елизавета Андреевна	Перспективы цифрового книгоиздания в Казахстане	6251
1455.	Бекен Ильяс Ерғалыұлы	Верстка и дизайн важный фактор привлечения аудитории к печатным изданиям	6253

1456.	Шарапиева Рысалды	Интерактивті баспа өнімдері: заманауи білім мен медианың жаңа белесі	6257
1457.	Нургалиев Мади Еркатович	Использование ритма и звуковых эффектов	6260
1458.	Мұхитқызы Диана	Қазақ кітабының эволюциясы: көне қазақ кітаптарындағы иллюстрация (каллиграфия) өнері	6264
1459.	Амангелдина Данажан	Эпистолярлық мәтіндердің ғылымдағы орны	6269
1460.	Бейсенбай Диана	«Мазмұндама» баспасының заманауи жобалары	6272
1461.	Талғатқызы Адина	«Steppe and world» баспасының аударма кітап шығарудағы іс-тәжірибесі	6275
1462.	Тулегенова Аяулым	Шетел классиктерін қазақ тіліне аудару: мәдениетаралық диалог және әдебиеттегі аударма мәселелері	6278
1463.	Какен Мейірім	Ауғанстандағы билік ауысуы және оның халықаралық медиадағы көрінісі	6281
1464.	Жанатова Асем	Қазақ әндерінің әлеуметтік медиада насихатталуы	6286
1465.	Гантумур Армангүл	«Гейткипер» теориясы және медиа манипуляция	6289
1466.	Мұқанбай Ділнәз	Қытай мен АҚШ арасындағы ақпараттық соғыс	6293
1467.	Хамзина М. А.	Взаимодействие современных издательств и социальных сетей	6296
1468.	Ермаханова Ә.Б	Влияние социальных медиа на рекламу фильмов и роль издательских платформ	6300
1469.	Қожатай Аяжан Мустафақызы	Ақпарат дәуіріндегі технологиялық соғыс - жаңа саяси құрал ретінде	6304

СЕКЦИЯ 10

ЗАҢ ҒЫЛЫМДАРЫ

жүрек пен рухани сезімдерді басты орынға қойып, жанды эмоциялық және еріктік қабілеттермен сипаттайды. (Erwin, P.D, 2022) Сопылық ілімде адамның ішкі тыныштығы, жүрек тазалығы және рухани жетілуі оның эмоцияларымен тығыз байланысты деп есептеледі. Осыған сәйкес, адамның іс-әрекеттері мен шешім қабылдауы оның эмоциялық күйіне, жүрек қалауына және ішкі сезімдік тәжірибесіне тәуелді болады.

Философиялық-сопылық бағыттағы психологтар адамның жан дүниесінде үш негізгі күштің бар екенін анықтайды. Бұл теорияға сәйкес, адамның рухани әлемі танымдық, еріктік, эмоциялық күшке жіктеледі. Бұл күштер өзара байланысып, тұлғаның ішкі үйлесімділігі мен мінез-құлқының қалыптасуында маңызды рөл атқарады.

Қорытындылай келе, исламдық психология адамның тұлғасын тұтас жүйе ретінде қарастырып, оны дене, рух және нәпсі сияқты үш негізгі субстанцияның өзара байланысы арқылы түсіндіреді. Бұл тұжырымдаманың негізінде тұлғаның үйлесімді дамуы рухани жетілу мен моральдық кемелденуге тікелей байланысты. Исламдық көзқарас бойынша, кемел тұлға

– бұл салиқалы тұлға (الصالحة الشخصية), яғни оның мінез-құлқы, ой-санасы және әрекеттері жоғары адами құндылықтарға және Құран мен сүннет негіздеріне сүйенеді. Рухани құндылықтар мен ішкі үйлесімділік адамның психологиялық тұрақтылығы мен мінезқұлқының қалыптасуында шешуші рөл атқарады. Сондықтан исламдық тұлға даму теориясы адамның ішкі үйлесімді қарым-қатынас орнатуы басты назарға алынады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Әкімханов.А.Б, Анарбаев.Н.С. Құран Кәрім. Қазақша мағынасы және сөзбе-сөз аудармасы. б.м. : Samga, 2023. 978-601-80962-4-2.
2. Allport, G.W. Pattern and Growth in Personality. б.м. : Fort Worth TX: Harcourt College Publisher., 1961.
3. Mujib, Abdul. Fitrah dan Kepribadian islam, Sebuah Pendekatan Psikologis. Jakarta : Dārul Fallah., 1999.
4. Mujib, Abdul. Kepribadian dalam Psikologi Islam. Jakarta : RajaGrafindo Persada., 2006.
5. Nadereh.M, и др. Personality from the perspective of the Holy Quran: A qualitative research. 2, б.м. : SPER Publication, 2018 г., Т. 8. 2249-3379.
6. Sjarkawi. Pembentukan Kepribadian Anak. Jakarta : Bumi Aksara, 2011.
7. Erwin, P.D, и др. The establishment of the personality of the belief in the quran, б.м. : Ta'dib : Jurnal Pendidikan Islam, 2022 г., Т. 11. 2528-5092.

УДК 21.21.31.

ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕГІ ДІНИ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ

Самен Көркем Болатқызы

ksamen@internet.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ

“Дінтану” білім беру бағдарламасының 2-курс студенті

Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші - Балжан Калемшарив.

Дін – адамзат тарихындағы ең көне әрі маңызды әлеуметтік институттардың бірі. Ол белгілі бір рәсімдер мен нормалар арқылы ұрпақтан-ұрпаққа беріліп келеді. Алайда ХХІ ғасырдағы технологиялық жетістіктер діни тәжірибелердің дәстүрлі формаларына жаңа сипат берді. Интернеттің кең таралуы, мобильді құрылғылардың қолжетімділігі және әлеуметтік желілердің дамуы дінді ұстану әдістерін түбегейлі өзгертуде. Дәстүрлі діни тәжірибелер мешіт, шіркеу, храм, синагога сияқты ғибадат орындарында жүзеге асатын. Сенушілер діни жоралғыларды орындау үшін белгілі бір кеңістікке жиналып, бір-бірімен тікелей қарым-қатынас жасайтын. Бүгінде бұл тәжірибелердің кейбірі виртуалды ортаға көшті. Зерттеулер көрсеткендей, діни қауымдастықтар цифрлық платформалар арқылы байланыс орнату тәжірибесін белсенді қолдануда [13]. Бұл, бір жағынан, діни ақпараттың кең таралуына мүмкіндік берсе, екінші жағынан, дәстүрлі діни институттардың рөлін әлсіретуі мүмкін. Бұл зерттеу Қазақстандағы діни тәжірибелердің цифрлық кеңістікте қалай өзгеріп жатқанын көрсетуге бағытталған. Оның нәтижелері дінтанушылар, теологтар, медиа сарапшылар мен мемлекеттік органдар үшін пайдалы бола алады. Діни басқармалар мен теологтар әлеуметтік желілер мен жаңа медиа құралдарын тиімді пайдалана отырып, шынайы діни ақпарат таратуды жетілдіруі тиіс. Мемлекеттік мекемелер діни экстремизм мен радикализмге қарсы күресу үшін интернеттегі діни контентті бақылау мен реттеудің жаңа тәсілдерін қарастыруы қажет. Қарапайым интернет қолданушылар діни ақпаратты тұтытуда сыни ойлау қабілетін арттыруы керек. Қазақстандағы жағдай. Қазақстанда да бұл үрдіс айқын байқалады. ҚМДБ “Muslim.kz”, “Fatua.kz” сияқты платформалар арқылы онлайн уағыздар жүргізіп, діни сауат ашу курстарын ұйымдастырады. Православ және католик шіркеулері де онлайн форматта құлшылық етуді тәжірибеге енгізді. Діни ғұрыптардың виртуалды ортаға бейімделуі мынадай жаңа тәжірибелердің қалыптасуына ықпал етті: Онлайн уағыздар мен діни сабақтар (YouTube, Zoom, Telegram); Виртуалды қажылық және діни мерекелердің онлайн трансляциясы; Діни мобильді қосымшалар арқылы құлшылық жасау (намаз уақыты, Құран оқу, дұғалар). Бұл өзгерістер діни білімге қолжетімділікті арттырса, екінші жағынан, діннің индивидуализациялануына әкелуі мүмкін [11]. Виртуалды діни қауымдастықтар және олардың ықпалы Виртуалды діни қауымдастықтар – интернет кеңістігінде діни сенімдерді ұстанатын, діни ақпарат алмасатын және бір-бірімен байланыс орнататын адамдардың топтары. Олардың қалыптасуы әлеуметтік желілердің, форумдардың және мессенджерлердің дамуының нәтижесі. Виртуалды қауымдастықтардың түрлері:• Әлеуметтік желілердегі діни топтар.

Facebook, Telegram, WhatsApp арқылы ұйымдасқан қауымдастықтар. Қазақстандағы исламдық, христиандық, буддистік топтардың белсенділігі. YouTube, TikTok, Instagram арқылы уағыз тарату Қысқа видеоформаттар арқылы діни ақпарат тарату. Діни лидерлерді (имамдар, шіркеу қызметкерлері) онлайн ықпалы. Форумдар мен блогтар Ислам, христиандық және басқа діндерге қатысты сұрақ-жауап платформалары. Қазақстандағы виртуалды діни қауымдастықтардың ықпалы Қазақстанда бұл үрдіс екі түрлі бағытта дамып келеді: Дәстүрлі діни ұйымдардың онлайн платформалары (ҚМДБ, Православ Шіркеуі). Тәуелсіз діни блогерлер мен онлайн уағызшылардың белсенділігі.

Ғылыми жұмыстың жаңалығы. Көптеген діни рәсімдер интернет арқылы орындала бастады: Онлайн жұма намаздары – пандемия кезінде әлемнің көптеген елдерінде мешіттер жабылған кезде тікелей эфирдегі намаздар мен уағыздар танымал болды. Құран оқу және үйрену платформалары – “Quran.com”, “Tajweed Guide” сияқты қосымшалар Құран оқуды үйретуде. Онлайн садақа және қайырымдылық – “GoFundMe”, “MuslimGiving”

платформалары арқылы зекет пен садақа беру трендке айналды. Виртуалды қажылық – Сауд Арабиясының бастамасымен қажылықты VR технологиясы арқылы көруге мүмкіндік жасалды. Зерттеулер көрсеткендей, жастардың басым бөлігі діни ақпаратты әлеуметтік желілер арқылы алады (ҚР Дін істері комитеті, 2023). Бұл дәстүрлі діни мекемелер үшін үлкен сын-тегеурін, өйткені ғаламтордағы ақпараттың дұрыстығын бақылау қиын [11] зерттеулерінде онлайн уағызшылардың ықпалы артқан сайын, діни дискурста жаңа трендтер қалыптасатынын атап өтеді. Қазақстанда бұл үрдіс исламдық және христиандық қауымдастықтарда анық байқалады. Виртуалды діни қауымдастықтардың артықшылықтары: Діни білімге қолжетімділік артады. Діни сұрақтарға жедел жауап алуға мүмкіндік бар. Діни мерекелер мен рәсімдерге қашықтан қатысу мүмкіндігі. Кемшіліктері мен тәуекелдері: Жалған ақпараттың таралу қаупі. Радикалды идеологияларды насихаттау қаупі. Дәстүрлі діни институттардың рөлінің әлсіреуі. Цифрлық діндарлықтың қалыптасу факторлары: Интернеттің кең таралуы (Қазақстанда халықтың 85%-ы интернетті пайдаланады); Әлеуметтік желілердің діни мазмұнға бейімделуі; Онлайн діни білім берудің дамуы. Қазақстандағы цифрлық діндарлықтың негізгі аспектілері: Мемлекеттік реттеу ҚР Дін істері комитетінің діни контентті бақылау саясаты. Деструктивті ағымдардың алдын алу шаралары. ҚМДБ мен шіркеулердің онлайн белсенділігі Қазақстан мұсылмандары діни басқармасының (ҚМДБ) “Muslim.kz”, “Fatua.kz” сайттары. Православ Шіркеуінің онлайн уағыздары. Әлеуметтік желілер мен блогерлердің рөлі Діни блогерлер мен тәуелсіз уағызшылардың аудиториясының артуы. TikTok, Instagram және YouTube-тағы діни контенттің танымал болуы. Цифрлық діндарлықтың болашағы: Қазақстанда цифрлық діндарлықтың артықшылықтары мен кемшіліктері қатар жүріп келеді. Бір жағынан, бұл үдеріс діни білімнің демократиялануына мүмкіндік берсе, екінші жағынан, дәстүрлі діни институттардың рөлін әлсіретеді. Bunt пен Campbell зерттеулерінде интернеттегі діндарлықтың болашақта толыққанды діни тәжірибеге айналуы мүмкін екенін атап өтеді. Қазақстандық жағдайды ескере отырып, бұл тақырыпты әрі қарай зерттеу қажет Діни сенімдердің таралуындағы әлеуметтік желілердің рөлі

Онлайн уағыздар мен діни блогинг трансформациясы

Онлайн уағыздар – діндар адамдардың діни білім алуына, рухани насихат тыңдауына және діни сауаттылығын арттыруына мүмкіндік беретін заманауи құрал. Интернет пен әлеуметтік желілердің дамуы уағыздардың тек мешіттер мен шіркеулерде айтылуын шектемей, кез келген адамның онлайн түрде діни білім алуына жол ашты. Онлайн уағыздардың ерекшеліктері: Қолжетімділік – кез келген адам интернетке қосылған құрылғы арқылы діни уағыз тыңдай алады. Тікелей эфир мүмкіндігі – уағызшылар мен имамдар YouTube, Facebook, Instagram және TikTok арқылы тікелей эфир жүргізеді. Интерактивтілік – көрермендер уағыз барысында сұрақ қойып, пікір білдіре алады. Жекелендірілген контент – әркім өз мүддесіне қарай діни мазмұндағы видеоларды таңдап көре алады. Радикалды уағыздардың таралу қаупі – интернет арқылы ресми емес, күмәнді діни ағым өкілдерінің уағыздары да таралуы мүмкін. Қазақстандағы онлайн уағыз жүргізушілерінің мысалдары:

Наурызбай қажы Тағанұлы – Қазақстан мұсылмандары діни басқармасының бас мүфтиі, ҚМДБ ресми уағыздарын жүргізеді. (nursultan_gysmaganbet 904 мың тіркелуші) Арман Қуанышбаев – танымал имам, халық арасында сұранысқа ие уағызшы. Оның уағыздары YouTube және Instagram арқылы таралады. (armanustaz.kz 818 мың тіркелуші) Әл-Фараби Ораз – діни танымдық контент жасап, халықтың сұрақтарына жауап береді. Цифрлық діндарлықтың сын-қатерлері Бүгінде Қазақстанда 4000-нан астам діни бірлестік тіркелген. Олардың көпшілігі исламдық бағытта болғанымен, христиандық конфессиялар, буддизм, иудаизм және басқа да сенімдер бар. Қазақстанда исламның сунниттік ханафи мазхабы мен христиандықтың православие бағыты басым. Бұл тарихи және мәдени факторларға байланысты. Жалпы, Қазақстандағы діни ахуал тұрақты, алайда соңғы жылдары интернеттің дамуы діни санаға жаңа әсерін тигізуде. Адамдар мешітке немесе шіркеуге барып қана қоймай, өздерінің діни білімін онлайн ресурстар арқылы арттыруға тырысады. Қазақстанда дін мемлекеттен бөлек деп есептелгенімен, діни салаға қатысты саясат бар. Әсіресе, интернеттегі діни контентке бақылау күшейіп келеді. Бұған негізгі үш себеп бар:

1. Радикализмнің таралу қаупі: Интернет арқылы радикалды топтар өз идеологиясын таратып, жастарды арбайды. Әлеуметтік желілерде экстремистік мазмұндағы материалдардың таралуын тоқтату үшін ҚР Дін істері агенттігі мен арнайы қызметтер бақылау жүргізеді.

2. Жалған діни ақпараттардың көбеюі: Әлеуметтік желілерде көптеген блогерлер дін туралы өз көзқарастарын таратады. Алайда, олардың барлығы діни білім алған маман емес, сондықтан кейбір ақпараттар қате болуы мүмкін. Бұл халықтың діни сауаттылығына әсер етеді.

3. Мемлекеттің интернеттегі рөлі: Қазақстан үкіметі діни экстремизмге қарсы бағдарламалар қабылдап, интернетте дұрыс діни ақпараттың таралуын қолдайды. 2022 жылы “Дін мәселелері жөніндегі ақпараттық-талдау орталығы” құрылып, әлеуметтік желілердегі діни контентті сараптау және түсіндіру жұмыстары жүргізілуде. Интернет пен әлеуметтік желілер діни насихаттың басты құралдарының біріне айналды. Қазақстанда да онлайн діни контенттің таралуы белсенді түрде жүріп жатыр.

Діни блогинг және танымал уағызшылар.

Соңғы жылдары Қазақстанда діни блогерлер көбейді. Олар YouTube, Instagram, TikTok және Telegram арқылы халыққа діни мазмұндағы ақпарат таратады. Кейбір блогерлер өз уағыздарын мешіт имамдарымен бірге өткізсе, басқалары өз пікірлерін бөліседі. Қазақстанда танымал діни блогерлерге мыналар жатады: Нұрлан Байжігітұлы – қазақ тілінде уағыз жүргізетін дін маманы. <https://www.instagram.com/nurlanimam.kz/>

Руслан Қайыртайұлы – әлеуметтік желілерде діни тақырыпта контент жасайтын блогер. Сәлімжан Сүлейменов – жастар арасында танымал, TikTok-та діни тақырыптарды қозғайды. Онлайн уағыздардың ерекшеліктері. Қазақстандағы онлайн уағыздардың бірнеше ерекшелігі бар: Қазақ және орыс тілдерінде таралуы. Интерактивті форматта өтуі (тікелей эфирлер, сұрақ-жауап сессиялары). Қысқа әрі нақты түсіндірілуі (TikTok пен Instagram-да 1-2 минуттық роликтер). Қазіргі таңда халықтың діни білімін арттыру үшін тек дәстүрлі әдістер емес, заманауи құралдар да қолданылады. Бұл үрдіс жалғаса беретін сияқты, өйткені интернет өміріміздің ажырамас бөлігіне айналған. Қазақстандағы діни құндылықтар цифрлық кеңістікте өзгеріске ұшырауда. Дәстүрлі діни тәжірибелер жаңа технологиялардың ықпалымен трансформацияланып, адамдар өз сенімдерін онлайн форматта да білдіре бастады. Алайда, бұл үрдіс оң және теріс жақтарға ие: бір жағынан, діни білім алу жеңілдесе, екінші жағынан, радикалды идеологияның таралу қаупі де артуда. Сондықтан мемлекет бұл салаға бақылауды күшейтіп, халықтың діни сауаттылығын арттыруға бағытталған шараларды іске асыруы қажет. Діни білім берудің трансформациясы. Цифрлық технологиялардың дамуы білім беру жүйесіне ғана емес, діни білім алуға да үлкен өзгерістер әкелді. Бұрын діни білім мешіттерде, шіркеулерде немесе арнайы діни оқу орындарында ғана берілсе, қазір бұл үрдіс онлайн форматқа көшіп, ауқымы кеңейе түсті. Қазақстандағы діни білім берудің негізгі бағыттары: Дәстүрлі діни білім (медреселер, ислам және теология факультеттері). Онлайн діни курстар мен лекциялар (YouTube, Zoom, Telegram каналдары арқылы). Әлеуметтік желілердегі діни білім (уағыздар, шариғи сұрақтарға жауап беру). Қазақстанда діни білім беру мекемелерінің ішінде онлайн білім беруді дамытып отырған ұйымдар бар. “Нұр-Мұбарак” Египет ислам мәдениеті университеті теологиялық білім беру саласында жетекші орын алады. Сонымен қатар, Қазақстан мұсылмандары діни басқармасы (ҚМДБ) мен әртүрлі мешіттер онлайн дәрістер өткізіп, діни сауат ашуға жағдай жасауда. Онлайн діни білім берудің артықшылықтары: Географиялық шектеулер жоқ, кез келген аймақтағы адам қатыса алады. Уақыт жағынан икемді, әр адам өзіне ыңғайлы уақытта оқи алады. Бейнежазбалар мен интерактивті материалдар білімді тиімді меңгеруге көмектеседі. Алайда, онлайн діни білімнің кемшіліктері де бар: Жалған ақпараттың таралу қаупі жоғары. Білікті дін мамандарынан тікелей білім алу мүмкіндігі шектеулі. Кейбір теріс ағымдар өз платформаларын онлайн түрде насихаттай алады.

Онлайн діни білім беру платформалары

Діни білім беру цифрлық технологиялардың дамуы арқылы жаңа деңгейге көтерілді. Қазақстанда және әлемде онлайн медреселер, теологиялық курстар және вебинарлар кең таралуда.

Цифрлық діни білім берудің негізгі формалары:

Онлайн медреселер (e-madrasa.kz, Islam.kz) <https://e-islam.kz/ru/ershat-ongarov/item/951-eIslam/> Университеттердің теологиялық онлайн курстары (Нұр-Мүбәрак университеті) YouTube, Telegram және Instagram арқылы уағыздар MOOC (Massive Open Online Courses) арқылы діни дәрістер Мысал:Нұр—Мүбәрак университеті онлайн курстарын енгізіп, студенттерге қашықтан білім алу мүмкіндігін жасады. Saudi Electronic University исламтану бойынша қашықтан оқыту бағдарламаларын іске қосты. Coursera және edX платформаларында әлемдік университеттердің діни курстары пайда болды.

Бұл білім беру форматы дәстүрлі медреселермен салыстырғанда қолжетімді және икемді болғанымен, кейбір діни топтар оны шынайы діни білім берудің баламасы деп санамайды.

Белгілі діни блогерлер мен насихатшылар:

Діни подкасттар және аудиоформаттағы насихат Соңғы жылдары подкасттар діни білім таратудың жаңа формасына айналды. Діни подкасттар ұзақ лекцияларға қарағанда ықшам және тыңдауға ыңғайлы болып келеді. Белгілі діни подкасттар: “Иман 101” (Қазақстан) – қазақ тіліндегі исламдық білім беру подкасты.

<https://www.youtube.com/watch?v=AzcrbojjWaA> “Yaqeen Institute Podcast” (АҚШ) – ислам туралы ғылыми зерттеулер мен пікірталастар. <https://soundcloud.com/yaqeeninstitute> “BibleProject” (АҚШ) – христиандықтың негізгі қағидаларын түсіндіретін подкаст. Бұл форматтың ерекшелігі – адамдар оны көлікте, спорт залында, үйде тыңдай алады, яғни діни білім алудың жаңа форматы. https://www.youtube.com/channel/UCVfwlh9XpX2Y_tQfjln9QA

Онлайн фәтуалар және діни кеңес беру. Дәстүрлі исламда фәтуа беру – жоғары білімді ғалымдардың міндеті. Бірақ цифрлық дәуірде фәтуалар мен діни кеңестер интернет арқылы таралуда. Қазақстандағы фәтуа беру жүйесі: •muftyat.kz – Қазақстан мұсылмандары діни басқармасының ресми сайты.

“Хикмет” порталы – онлайн сұрақ-жауап форматындағы діни кеңестер https://www.instagram.com/hickmet_travel/ YouTube және Instagram тікелей эфирлері – дінтанушылар мен имамдар онлайн кеңестер береді. Мәселелер: Кейбір бейресми сайттар діни сұрақтарға қате жауап беруі мүмкін. Радикалды топтар онлайн фәтуалар арқылы экстремистік идеяларды таратады. ҚР Дін істері комитеті тек ресми фәтуаларға жүгінуге кеңес береді, себебі интернеттегі кейбір діни үкімдер деструктивті ағымдардан шығуы мүмкін.

Діни білім беру мен насихат цифрлық форматқа өтіп, оны жастарға қолжетімді ете түсті. Алайда, бұл үрдіспен қатар жалған діни ақпараттардың көбеюі, интернетте радикалдық насихаттың таралуы сияқты мәселелер де туындауда. Қазіргі заманғы технологиялар қоғамның барлық саласына, соның ішінде діни құндылықтар мен тәжірибелерге де айтарлықтай әсер етуде. Зерттеу барысында діни құндылықтардың цифрлық трансформациясы бірнеше негізгі үрдістер арқылы жүзеге асатыны анықталды: Діни ақпараттың қолжетімділігі артты – интернет пен әлеуметтік желілер арқылы діни білім алу бұрынғыдан әлдеқайда жеңілдеді. Онлайн уағыздар, блогинг, діни чат-боттар мен қосымшалар дінге қызығушылығы бар адамдарға жаңа мүмкіндіктер ұсынып отыр. Діни тәжірибелердің цифрлық кеңістікте орын алуы – онлайн жұма намаздары, виртуалды қажылық, діни білім берудің геймификациясы секілді жаңа тәжірибелер қалыптасты. Бұрын тек мешіттер мен шіркеулерде орындалатын ғибадаттар енді интернетте жүзеге асуда. Онлайн уағыздар мен діни блогинг заманауи діни ағартудың негізгі құралдарына айналды. Алайда олардың жауапкершілік деңгейі әртүрлі: онлайн уағыздарды діни басқармалар мен ресми теологтар жүргізсе, діни блогинг еркін сипатқа ие. Қазақстанда да бұл сала қарқынды дамып келеді, бірақ оның дұрыс бағытта өрбуі үшін ақпараттық қауіпсіздік пен діни сауаттылықты арттыру маңызды.

Қазіргі заманғы технологиялардың дамуы адамдардың дінге деген көзқарасын, діни тәжірибелерін және құндылықтарын айтарлықтай өзгертуде. Бұрын діннің негізгі таратушысы мешіттер, шіркеулер, діни оқу орындары болса, бүгінде интернет, әлеуметтік желілер, мобильді қосымшалар басты рөлге ие болды. Зерттеулер көрсеткендей, Қазақстанда халықтың 80%-дан астамы интернетті қолданады, ал олардың басым бөлігі діни ақпаратты онлайн түрде алады [6, 4-5 б.]. Бұл өзгерістер дәстүрлі діни институтта мен заманауи технологиялардың өзара ықпалдасуына әкеліп отыр. Жаңа медиа дәстүрлі діни институттарға әсер етуде – жастардың көпшілігі діни білімді имамдар мен дінтанушылардан емес, әлеуметтік желідегі блогерлерден алуда. Бұл дәстүрлі діни ұйымдар үшін жаңа сын-қатерлер мен бейімделу қажеттілігін туындатуда.

Діни манипуляция мен дезинформация қаупі күшейді – радикалды топтар, псевдо-уағызшылар және жалған діни контенттер интернет арқылы кең таралуда. Бұл діндар адамдардың ақпаратты сыни тұрғыда қабылдауын талап етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Асад, Т. (2003). *Formations of the Secular: Christianity, Islam, Modernity*. Stanford University Press.
<https://archive.org/details/TalalAsadFormationsOfTheSecularChristianityIslamModernityPdf>
2. Anderson, J. (2009). “The Internet and Islam’s New Interpreters” – *New Media in the Muslim World* (pp. 45-60).
<https://archive.org/details/TalalAsadFormationsOfTheSecularChristianityIslamModernityPdf>
3. Хейдеггер, М. (1997). *Бытие и время*.
4. Кастельс, М. (2010). *The Rise of the Network Society*.
5. Жарылқасынұлы, М. (2019). *Қазақстандағы діни радикализм: себептері мен салдары*. Алматы: ҚазҰУ баспасы.
6. ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі. (2023). *Қазақстандағы діни ахуал туралы жылдық есеп*.
7. ҚазҰУ Дінтану және мәдениеттану кафедрасы. (2022). *Цифрлық дәуірдегі діни коммуникация*.
8. Юнгер, Ю. (2018). *Digital Religion: Understanding Religious Practice in Digital Media*. Routledge. <https://www.routledge.com/Digital-Religion-Understanding-Religious-Practice-in-Digital-Media/Campbell-Tsuria/p/book/9780367272364?srsltid=AfmBOor0Ce01YjSuEtHKyCrOLCTlfBzIbWOe9VNcD9NfXYv8zQtBa-j1>
9. Мамыров, А. (2021). *Қазақстандағы ислам және жаңа медиа: діни құндылықтардың трансформациясы*.
10. Pew Research Center. (2021). *The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050*.
11. Bunt, G. (2018). *Islam in the Digital Age: E-Jihad, Online Fatwas, and Cyber Islamic Environments*. Pluto Press. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/513258>
12. Айдарханова, Г. (2020). *Дін және қоғам: заманауи сын-қатерлер мен мүмкіндіктер*.
13. Campbell, H. (2013). *Digital Religion: Understanding Religious Practice in Digital Media*. Routledge. https://www.researchgate.net/profile/Heidi-Campbell-8/publication/293958274_Digital_Religion_Understanding_Religious_Practice_in_New_Media_Worlds/links/56bcfa8408ae5e7ba40fbdf0/Digital-Religion-Understanding-Religious-Practice-in-New-Media-Worlds.pdf
14. ҚР Дін істері комитеті. (2023). *Қазақстандағы діни бірлестіктер мен олардың қызметі туралы статистикалық деректер*.

15. Медиа және дін орталығы (2022). Әлеуметтік желілердегі діни тенденциялар.

Онлайн сайттар:

1. <https://www.muftyat.kz/kk/>
2. <https://www.gov.kz/memleket/entities/din?lang=kk>
3. [https://muslim.kz/kk/search?q=\[1\]%20kk.wikipedia.org%20%20fatua.kz](https://muslim.kz/kk/search?q=[1]%20kk.wikipedia.org%20%20fatua.kz)
4. <https://fatua.kz/k>

УДК 21.21.31

ГЕНДЕРЛІК ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ ДІНТАНУ САЛАСЫНДАҒЫ РӨЛІ: ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫНДАҒЫ РУХАНИЛЫҚТЫҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ

Шайзада Ақерке Асхатқызы

shaizadaakerke2023@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Дінтану кафедрасы, «Дін психологиясы» мамандығының магистранты. Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі - Смагулов М.Н.

Аннотация: Мақалада гендерлік зерттеулер мен феминизмнің дінтану саласындағы рөлі мен маңыздылығы анықталады. Қазіргі қоғамда гендерлік аспектілердің діни тәжірибеге әсері артып келеді, әсіресе әйелдердің рухани тәжірибесі мен діни қарым-қатынасы. Қазақстандағы мұсылман әйелдердің діни тәжірибесі мен әлеуметтік рөлдері, сондай-ақ діннің гендерлік мәселесіне қарасты ықпалы қарастырылады. Қазақстанның посткеңестік кезеңіндегі рухани және әлеуметтік өзгерістер, сондай-ақ ислам дінінің гендерлік психологияға және дәстүрлі қоғамдағы әйелдердің орнына қалай әсер еткендігі көрсетіледі. Гендерлік зерттеулер мен феминизмнің ықпалымен әйелдер діннің белсенді индивидтері ретінде танылып, жаңа руханилық формаларын қалыптастырады. Мақала әйелдердің діни тәжірибесінің зерттелуі мен гендерлік қатынастардың өзгерісін түсінуге бағытталған.

Кілт сөздер: Гендерлік зерттеулер, феминизм, дінтану, руханилық, жаһандану, қазақ қоғамындағы әйелдер, әлеуметтік трансформация, діни тәжірибе.

Гендерлік зерттеулер дінтану ғылымының зерттеу саласын едәуір кеңейтуде. Гендерлік зерттеулер жаңа әдістемелік тәсілдер мен қоғам ішінде қалыптасқан қағидалардың өзгеруіне алып келді. Нәтижесінде әйелдер жаһандану дәуіріндегі діннің институт және идеялар жүйесі ретінде қызмет етуі мен трансформациясына қатысатын, өзіндік үлес қоса білетін белсенді индивидтердің бірі ретінде шықты. Діннің институционалдық формаларындағы туындайтын мәселелер, соның ішінде секуляризация, модернизация және дінді жекешелендіру үдерістері баламалы руханият формаларының пайда болуына негіз болады. Жаңа руханият формалары әйелдердің белсенді әлеуметтік факторлар ретіндегі әдеттегі иерархиядан тыс өмір сүруге деген қажеттіліктерін қанағаттандырады.

Гендерлік зерттеулер мен феминизмнің дінтанудағы рөлі мен маңыздылығы туралы сұрақ әйелдер арасында рухани қозғалыстың танымалдылығының артуымен байланысты туындайды [1]. Бұл құбылысты ғалымдар әртүрлі жолдармен түсіндіреді. Алайда барлық экспликативті және дескриптивті талпыныстардың негізінде гендерлік зерттеулер аясында ұсынылған теориялық тұжырымдар жатыр. Гендер аналитикалық категория ретінде дінтану зерттеулер аясын айтарлықтай кеңейтеді: әйелдер мен олардың рухани тәжірибесі зерттеуді қажет етеді.

XIX және XX ғасырлар бойында орын алған діннің қоғамда оң үрдістер мен өзгерістерге қарамастан, феминизм теориясы мен гендерлік зерттеулерде дін гендерлік теңсіздікті бекітетін және қолдайтын әлеуметтік институт ретінде қарастырылады. Мысалы,